

філактики злочинів буде сприяти подальшому зниженню запобіжного впливу на злочинність.

Основними завданнями ОВС щодо реагування на повідомлення про злочини є: підтримання постійної готовності сил і засобів до оперативного реагування на повідомлення; реєстрація всіх заяв, повідомлень, іншої інформації про злочини; негайне реагування на всі злочинні прояви, направлення на місця подій сил і засобів, максимально необхідних для їх розкриття й відновлення порушених конституційних прав громадян; забезпечення особистої безпеки громадян, захисту їх прав, свобод і законних інтересів, попередження чи припинення правопорушень, розкриття злочинів по "гарячих слідах", затримання осіб, які їх скоїли, усунення негативних наслідків правопорушень і надзвичайних подій; орієнтування всіх службових нарядів про скоєння злочинів та інших правопорушень, прикмети осіб, які їх скоїли, об'єктів посягань; організація взаємодії органів і підрозділів внутрішніх справ, інших міністерств і відомств під час реагування на повідомлення [9].

Зрозуміло, що підрозділи ОВС виконують запобіжну віктимологічну функцію нерівномірно. Переважно при-таманне й відповідає функціональній специфіці віктимологічного напрямку профілактичної діяльності міліції громадської безпеки.

З метою вдосконалення механізму взаємодії необхідно створення централізованого банку даних для збирання, накопичення, оброблення й подальшого використання інформації про прояви, способи вчинення шахрайства та осіб, які стали жертвами цих злочинів; здійснення систематичного обміну узагальненою аналітичною інформацією щодо шахрайських посягань на власність, їх впливу на соціальні, економічні й політичні процеси в державі, а також найбільш ефективні заходи віктимологічної профілактики.

Література

1. Сахаров А.Б. Теоретические основы предупреждения преступности [Текст] / А.Б. Сахаров // Советская юстиция. - 1972. - № 3. - С. 4-7

2. Криминология [Текст]: учебник / под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Г.М. Миньковского. - М.: Изд-во МГУ, 1994. - 629 с.

3. Теоретические основы предупреждения преступности [Текст] / [Ю.М. Антонян, А.Э. Жалинский, В.К. Зви-рбуль и др.]. - М.: Юрид. лит., 1977. - 254 с.

4. Криминология и организация предупреждения преступлений [Текст]: учеб. пособ. для слушателей Академии МВД России / [под ред. Э.И. Петрова]. - М.: Академия МВД России, 1995. - 318 с.

5. Профілактика злочинів [Текст]: підручник / [О.М. Джуца, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін.]; за заг. ред. О.М. Джуци. - К.: Атіка, 2011. - 720 с.

6. Задорожный В.И. Виктимологическая безопасность и ее обеспечение мерами виктимологической профилактики [Текст]: монография / В.И. Задорожный. - Тамбов: Першина, 2005. - 162 с.

7. Про міліцію [Електронний ресурс]: закон України від 20.12.1990 р. № 565-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 17.01.2012 р. № 4025-17. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

8. Положення про Департамент профілактики правопорушень: наказ МВС України від 09.06.2011 р. № 312 - [Електронний ресурс]: <http://mvs.gov.ua>. - Назва з екрану.

9. Про вдосконалення реагування на повідомлення про злочини, інші правопорушення і події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України: наказ МВС України від 04.10.2003 р. № 1155 із змін., внес. згідно із Наказами МВС України: за станом на 19.08.2011 р. № з0924-11. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрану.

*Афанасенко С.І.
старший викладач кафедри
державно-правових дисциплін
Надійшла до редакції: 29.06.2013*

УДК 340.12

ЗНАКОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРАВОВІДНОСИН

Бортняк А. Ф.

Концепт відповідальності є предметом дослідження багатьох наук, зокрема психології, соціології, етики, юриспруденції, тобто в тих галузях знань, де основним дієвим суб'єктом є людина з її багатогранною специфікою, властивою їй як феномену й такою, що проявляється нею як одна зі сторін взаємин (комунікації, відносин, дії чи бездіяльності). Тож відповідальність можна вважати багатовимірним і поліструктурним феноменом.

Однак у вивченні сутності відповідальності філософи, вивчаючи здебільшого загальні методологічні проблеми відповідальності, випускають з уваги специфічні закономірності цього феномену, які мають конкретні прояви, а спеціалісти інших наук зосереджують свою увагу на вивченні власне специфіки відповідальності в конкретних випадках суспільних відносин, відсуваючи на другий план загальнотеоретичний підхід до відповідальності. Попри це варто зауважити, що фактично кожне дослідження проблем відповідальності майже завжди починається або ж переходить до викладення положень

загальнометодологічного характеру.

Обравши основним методологічним підходом дослідження психосеміотику, а об'єктом дослідження - правовідносини, зосередимо свою увагу саме на юридичній відповідальності й саме зі знаковими її характеристиками, що мають психологічну природу.

Оскільки знаки може продукувати тільки людина завдяки своїй здатності до абстрагування силою мислення, тому знаковість як характеристика взаємовідносин людини зі собі подібними має також психологічну природу. Цей аспект не є новим для наукових досліджень, однак майже невивченою в контексті психосеміотики є одна з невід'ємних ознак відносин між людьми - відповідальність за дії, вчинки, навіть слова й наміри, особливо це стосується сфери правових відносин та юридичної відповідальності.

Поняття відповідальності як правову категорію досліджували українські й зарубіжні науковці в різних ракурсах. Наприклад, загальну теорію та специфічні га-

лузеві прояви відповідальності вивчали В.А. Андрієнко, Є.Ю. Антонова, З.А. Астемиров, Л.В. Багрій-Шахматов, Б.Т. Базильов, В.М. Баранов, С.М. Братусь, Ю.В. Баулін, Р.В. Вереша, Ю.В. Голік, О.О. Дудоров, І.Е. Звечаровський, І.А. Лльїн, Л.В. Іногамова-Хегай, М.І. Коржанський, О.М. Костенко, І.В. Касницький, Н.Ф. Кузнецова, В.В. Мальцев, В.О. Меркулова, В.О. Навроцький, Н.М. Оніщенко, М.І. Панов, А.І. Парог, Б.Г. Розовський, І.Я. Соловій, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, М.І. Хавронюк, А.І. Чучаєв, В.Д. Філімонов, А.С. Шабуров, М.Д. Шаргородський і багато інших.

Цікавими для нашої теми дослідження є також розвідки М.М. Цимбалюка, зокрема його аналіз правосвідомості як репрезентатора правової поведінки й сприйняття відповідальності за неї [1]; В.К. Грищука, а саме - його філософсько-правове розуміння відповідальності людини в триаді "загальне (соціальна) - одиничне (юридична) - особливе (кримінальна)" [2], С.П. Рабіновича з його юснатуралістським підходом до розуміння всіх правових явищ і, зокрема, розумності у визначенні й реалізації відповідальності [3]; Н.Ю. Мельничук з її розумінням філософії злочину й покарання [4]; О.Д. Максимюк у контексті вивчення гносеології невідворотності юридичної відповідальності [5] та інших науковців, на чий дослідження спиратимемося у викладі своїх положень.

Загалом майже всі, хто вивчав будь-які питання юриспруденції, так чи інакше змушені були торкатися проблем відповідальності.

Ми розглянемо юридичну відповідальність як психосеміотичну характеристику правовідносин. На тому, що відповідальність є саме характеристикою правовідносин, наголошує О.М. Балинська. Вона, зокрема, зазначає: "Атрибутивність відповідальності полягає в сприйнятті її як суттєвої, невід'ємної властивості, характерної прикмети, ознаки, стандартного атрибуту правовідносин. Слід наголосити, що саме характеристики (ознаки, якості, риси, властивості, особливості, прикмети тощо), а не складової частини (як юридичний обов'язок правопорушника), наслідку (як примусове правове обмеження правопорушника) чи різновиду правовідносин" [6, 341]. Зауважимо, що тут абсолютно не заперечується причинно-наслідковий зв'язок між юридичними фактами та юридичною відповідальністю, що демонструє невідворотність останньої; навпаки, саме цей аспект і є підставою для формулювання позиції про атрибутивність (характерність) юридичної відповідальності щодо правовідносин.

Тлумачні словники подають характеристику як "визначення істотних, характерних особливостей, ознак чого-, чого-небудь; який-небудь основний показник чогось" [7, 1339]. Тож, називаючи відповідальність характеристикою правовідносин, необхідно довести її суттєву значущість для цих процесів, окреслити її як певну властивість, один з основних показників, без яких правовідносини не можуть бути як такі, а головне - продемонструвати її семіотичність (знаковість).

Одна з найбільш комплексних сучасних робіт з проблем відповідальності належить професорові В.К. Грищуку, який здійснив цікавий методологічний підхід до вивчення цього феномену, розкривши його філософію й галузеву специфіку через триаду "соціальна відповідальність - юридична відповідальність - кримінально-правова відповідальність". Зокрема, з одного боку, він вважає відповідальність "тим фундаментом, на якому розбудована вся система відносин у суспільстві. У цьому разі

вона виступає невід'ємним елементом у макросистемі людина - держава - суспільство" [2, 9], "вагомим інструментом у механізмі соціального контролю, забезпечуючи відповідну мірою його ефективності" [2, 10], "становить стержневий еквівалент вимірювання рівня сучасних суспільно-соціальних і державотворчих процесів" [2, 50], а з іншого - описує її як "найважливішу моральну й соціальну психологічну якість людини" [2, 53], "особисту моральну позицію, яку людина ставить у рамки стержня особистої внутрішньої мотивації" [2, 54].

Тобто відповідальність є характеристикою не тільки відносин людей, а й самих людей. Тут можна говорити про два до певної міри різні поняття - відповідання (як дію) і відповідальність (як властивість). В.А. Малахов щодо цього пише: "Відповідальність - це, звичайно, не синонім екзистенційного відповідання як такого, вона має особливі риси, пов'язані зі специфікою моральності. Показовим для неї є насамперед осмислення відповідання як гарантованого дотримання певних моральних зобов'язань, принципово відкритого для контролю з боку тих, перед ким ці зобов'язання прийняті. Своєрідне смислове поле, в якому нагромаджується потенціал моральної відповідальності, має, сказати б, два виміри, дві вісі координат, що визначаються тим, за що відповідає людина і *перед ким* вона відповідає (розмежування цих питань веде до окреслення різних аспектів відповідальності, що їх виділяють деякі сучасні дослідники, - так звані відповідальність *за* і відповідальність *перед*") [8].

У цьому власне й полягає основна соціальна знаковість відповідальності. Вербально це можна відтворити такими знаками, як: 1) "відповідальність за": а) за щось, б) за когось; 2) "відповідальність перед": а) перед собою, б) перед людьми, в) перед державою.

Розглядаючи юридичну відповідальність як семіотичний атрибут правовідносин, О.М. Балинська виокремлює "іманентні та функціональні семіотичні характеристики правовідносин, що, відповідно, розкриваються через індивідуально-психологічні (страх, адаптація, залежність, усвідомлення, готовність, вибір) і колективно-соціальні ознаки (стимулювання, ціннісні установки, необхідність, компроміс, взаємодія, інтеграція) юридичної відповідальності, а також її суспільно-організаційні (комунікація, градація, регламентація, моделювання, коригування, прогнозування) і державно-розпорядчі (переконування, примус, запобігання, охорона, покарання, регулювання) властивості" [6, 377].

Для найбільш повного розкриття задекларованої проблеми дослідження необхідно хоча б у тезах навести положення цієї дослідниці, бо саме їх кладемо в основу розкриття юридичної відповідальності як психосеміотичної характеристики правовідносин. Отже, до психосеміотичних властивостей юридичної відповідальності як стандартного семіотичного атрибуту правовідносин слід віднести [6, 343-367]:

комунікацію (полягає в конструюванні моделей інтерпретації право-норм у процесі прояву правослухняної поведінки, що охоплює комплекс правового мовлення й рефлексивної дії, а також мовленнєво-поведінкове взаєморозуміння право-норм і право-споживачів як певних функціональних систем, спрямованих на конституювання поняття про правослухняність);

градацію (тип конституювання, що, крім усього іншого, передбачає поступовість переходу від одного типу відповідальності до іншого залежно від рівня значимості

правовідносин. Градація властива правовідносинам рівно настільки, наскільки стратифіковані самі правовідносини);

регламентацію (передбачає точне визначення, чітке встановлення правил, що регулюють і певним чином обмежують правові відносини. Що чіткішою буде регламентація поведінки соціальних суб'єктів, тим ефективнішою буде організація правовідносин і тим меншою буде потреба в застосуванні механізму відповідальності);

моделювання (створення вербальних моделей ідеальних варіантів поведінки з наступною їх апробацією - відпрацюванням певних суспільно значимих операцій (дій чи бездіяльності) безпосередньо в середовищі перебування соціальних суб'єктів. При цьому моделюється поведінка як правослужняна, так і протиправна, але в другому випадку паралельно моделюються й варіанти відповідальності);

коригування (функція відповідальності, яка самою своєю наявністю вносить зміни в порушений правовий баланс, відновлює (за можливості) прийнятний стан правової дійсності, реанімує допустимі об'єктно-суб'єктні чи суб'єкт-суб'єктні співвідношення. За допомогою коригувальної характеристики юридичної відповідальності суспільство здатне синергетично функціонувати й самовдосконалюватися);

прогнозування (прогнозувати наслідки тієї чи іншої правової ситуації соціальний суб'єкт може на основі отриманого досвіду перебування в певному суспільстві, фокусуючи при цьому свою увагу на зворотному зв'язку, тобто на можливості виникнення певних дій у відповідь на ситуативне подразнення);

переконування (ефективність процесу переконування в контексті правовідносин через встановлення відповідальності за протиправні вчинки, дії чи бездіяльність залежить, по-перше, від демонстрації зразків для наслідування, які схвалюються, заохочуються або й винагороджуються державою, по-друге, від певного досвіду, отриманого за допомогою власної поведінки, що доводить або спростовує отриману інформацію з правового оточення);

примус (відкидає добровільність вибору, передбачає відвертий натиск з боку державно встановленого порядку, примушування додержувати прийнятих правил і вимог, вимогу діяти тільки певним чином незалежно від бажання соціального суб'єкта, що зумовлено нормативним врегулюванням правовідносин і визначенням відповідальності за відхилення від заданого напрямку. Примус - це основна характеристика відповідальності, що демонструє її як обов'язок і повинність);

запобігання (встановлюючи відповідальність, держава запобігає протиправності через застереження. Забезпечити максимальну ефективність запобіжного спрямування відповідальності можна шляхом логічного доведення доцільності й необхідності саме такого (правослужняного, не провокуючого) типу поведінки, щоби змусити соціального суб'єкта добровільно повірити у важливість пропагованого й схилити його до прийняття єдиного правильного рішення);

охорону (відповідальність, застерігаючи від протиправної поведінки, не тільки запобігає вчиненню протиправних дій чи протиправній бездіяльності, а й під страхом покарання виконує охоронну, захисну функцію. Повну реалізацію охоронної ознаки відповідальності можна гарантувати через додержання принципу її невідворотності);

покарання (вважають найбільш поширеною ознакою відповідальності, точніше логічним її завершенням. Відповідальність у такому контексті формується на основі послідовної взаємодії трьох основних чинників - усвідомлення обов'язку, оцінки поведінки та накладення санкцій за невиконання встановлених правил поведінки соціальних суб'єктів);

регулювання (проявляється в межах правовідносин через закріплення нормативної моделі відхилення від норми та нормативної моделі реакції на це відхилення. Тобто, визначивши, який тип поведінки є девіацією (відхиленням) і якою буде реакція на це, держава стає арбітром у суспільній грі під назвою "правовідносини", регулювальником суспільного руху, розпорядником, управлінцем, менеджером у забезпеченні чіткого виконання встановлених правил усіма учасниками правовідносин. Іншими словами, відповідальність як характеристика правовідносин виконує функцію координатора спільної діяльності соціальних суб'єктів, ця властивість відповідальності регламентує її основоположну сутність).

Приймаючи за основу такий підхід до аналізу властивостей юридичної відповідальності та водночас адаптуючи його до власного дослідження, вважаємо за доцільне розподілити ці характеристики так:

іманентним (тобто внутрішньо притаманним) характеристикам правовідносин відповідають індивідуально-психологічні ознаки соціальних суб'єктів і колективно-соціальні ознаки правової спільноти (як об'єднання цих соціальних суб'єктів), і вони демонструють той аспект юридичної відповідальності, який ми попередньо означили як відповідальність ("відповідальність перед");

функціональним (тобто пов'язаним з виконанням певних дій) характеристикам правовідносин відповідають суспільно-організаційні й державно-розпорядчі властивості юридичної відповідальності, вони якраз розкривають семіотичність останньої в контексті розуміння її як "відповідальності за".

Такий поділ "пов'язаний із загальноприйнятою видовою диференціацією відповідальності в праві на позитивну й негативну, перспективну й ретроспективну, суб'єктивну та об'єктивну, особистісну й суспільну, що за своєю суттю відповідає ідентифікації іманентності з позитивною, перспективною, суб'єктивною, особистісною відповідальністю ("відповідальність перед ..."), а функціональності - з негативною, ретроспективною, об'єктивною та суспільною ("відповідальність за ...)" [6, 342-343].

Юридична відповідальність стала однією з основних характеристик правовідносин з того часу, як виникло право (закон), тобто коли було встановлено правила (норми) поведінки соціальних суб'єктів і передбачено ймовірність їх порушення. Іншими словами, юридична відповідальність є невід'ємною характеристикою правовідносин рівно настільки, наскільки характерними для цих же відносин є порушення встановлених норм. При цьому право передбачає відповідальність соціального суб'єкта як за себе самого, так і за тих, хто унаслідок певних обставин не може нести таку відповідальність і певною мірою залежить від певного соціального суб'єкта.

У рольовій концепції особистості Дж. Міда сутність поведінки людини подана як відповідний набір соціально-типових, стійких шаблонів її поведінки - "ролей", котрі людина відіграє в суспільстві. Саме тому поведінка людини, на думку цього вченого, опосередковується структурою її особистості, її соціальною роллю й сприйняттям установок "узагальненого іншого" [9, 225].

Загалом, як зазначає О. Гарасимів, “філософські дослідження відповідальності ведуться із загальних позицій категорій свободи й необхідності, співвідношення поняття відповідальності та багатоаспектного поняття соціальної свободи, внутрішнього обов’язку, морального закону, виконання обов’язку перед суспільством [10, 30]. Свобода та необхідність як філософсько-правові категорії виступають знаковими характеристиками юридичної відповідальності в контексті правовідносин, бо вони демонструють співвідношення між об’єктивними законами природи й суспільства та діяльністю соціального суб’єкта відповідно до цих законів чи всупереч їм.

Тож на загал можна стверджувати, що юридична відповідальність виконує функцію правового контролю за виконанням законодавчих норм, гарантує виконання запрограмованих ними взаємних обов’язків учасників правових відносин. Юридична відповідальність є специфічним різновидом соціальної відповідальності, але не в розумінні тільки як кари, покарання за правопорушення, а в повному обсязі - як державно-правового контролю за суспільними відносинами, врегульованими правовими нормами. Соціальна цінність і знаковість юридичної відповідальності полягає не тільки в попереджувальній і охоронній функціях, а й в активному стимулюванні соціально корисних видів поведінки.

Відповідальність передбачає репрезентацію суспільно-правової реальності крізь призму тих критеріальних вимірів, що Ч. Тейлор і П. Рікер пов’язують з “сильними моральними оцінками”. Останні тлумачаться ними як “найстабільніші оцінки спільної совісті, які за своєю бінарною структурою виражають кожен у свій спосіб те, що ми нині називаємо дискримінацією між добром і злом... Сам термін оцінки відображає той факт, що людське життя не є морально нейтральним, а отже, ... воно може виступати в межах базової дискримінації між тим, що схвалюється як краще, і тим, що засуджується як гірше. Якщо поняття закону не відповідає цьому елементарному рівневі, принаймні в тому строгому значенні, про яке ми щойно сказали, то сильні оцінки постають як серія характеристик, визначених на шляху нормативного сенсу, приписуваного ідеї закону” [11, 207].

Проаналізувавши основні знакові характеристики юридичної відповідальності, можна стверджувати, що вона є невід’ємною властивістю будь-яких правовідносин, базується на психологічних особливостях соціальних суб’єктів, а отже, має психосеміотичну природу. Крім цього, юридичній відповідальності властиві ознаки, що відтворюють основне змістовно-функціональне навантаження цього явища в контексті правових відносин; це, зокрема, комунікація, градація, регламентація, моделювання, коригування й прогнозування, а також переконування й примус, запобігання, охорона, покарання та регулювання.

Усі зазначені ознаки юридичної відповідальності демонструють її найбільш характерні семіотичні властивості, що стандартно проявляються в процесі правових відносин. До того ж вони дають підстави підкреслити філософсько-соціально-правову знаковість юридичної відповідальності через типізацію її на “відповідальність за” та “відповідальність перед”. Причому “відповідальність за” передбачає відповідання за себе (власні дії чи бездіяльність), за (замість) інших (вчинки недієздатних, залежних від певного соціального суб’єкта осіб), а також за власне життя (не тільки в біологічному, а й соціальному його розумінні). І тут юридична відповідальність проявляється як символ справедливості, закону, авторитету, доцільності, обґрунтованості, гуманності.

Література

1. Цимбалюк М.М. Онтологічні основи теорії правосвідомості: дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спеціальність 12.00.12 “Філософія права” / Михайло Михайлович Цимбалюк. - К., 2009. - 382 с.
2. Гришук В.К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини: [монографія] / В.К. Гришук. - Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2012. - 736 с.
3. Рабінович С.П. Природно-правові підходи в юридичному регулюванні: [монографія] / С.П. Рабінович. - Львів: ЛьвДУВС, 2010. - 576 с.
4. Мельничук Н.Ю. Категорії злочин та покарання в європейській філософській традиції: [монографія] / Н.Ю. Мельничук. - Львів: Край, 2009. - 360 с.
5. Максимюк О.Д. Принцип невідворотності юридичної відповідальності: гносеологічний підхід: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук: спеціальність 12.00.12 “Філософія права” / О.Д. Максимюк. - Львів: ЛьвДУВС, 2011. - 21 с.
6. Балинська О.М. Семіотика права: монографія / О.М. Балинська. - Львів: ЛьвДУВС, 2013. - 416 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. - К.; Ірпінь: ВТ “Перун”, 2004. - 1440 с.
8. Малахов В.А. Етика: навч. посібник / В.А. Малахов. - 3-тє вид. - К.: Либідь, 2001. - 384 с.
9. Мид Дж. Интернализация другие и самость / Дж. Мид // Американская социологическая мысль / Под. ред. В.И. Добенькова. - М.: Изд-во Международного ун-та бизнеса и управления, 1996.
10. Гарасимів О.І. Філософсько-правовий аспект соціальної відповідальності в діяльності органів внутрішніх справ: монографія / О.І. Гарасимів. - Львів: ЛьвДУВС, 2012. - 188 с.
11. Рікер П. Право і справедливість / П. Рікер. - К.: Дух і літера, 2002. - 218 с.

Бортняк А.Ф.

здобувач кафедри

теорії та історії держави і права ЛьвДУВС

Надійшла до редакції: 08.06.2013

УДК 343.36:343

МОТИВ ЯК ОЗНАКА ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ, ЯКІ ВЧИНЮЮТЬСЯ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Воронцов А.В.

Подальша розбудова України як правової й демократичної держави, сповідання справедливості й верховенства права, перехід до громадянського суспільства вимагають належного забезпечення захисту

© А.В. Воронцов, 2013

конституційних прав і свобод людини та громадянина упродовж здійснення правосуддя. Незважаючи на високі вимоги, які висуваються національним законодавством до діяльності правоохоронних органів взагалі та окремих

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**